

Р. Ш16(2-412)
Р. Ш-87

А МАЛОПИСЬМЕННОГО

В. ШТАНГЕЙ

БАТРАЧКА

Ціна 10 коп.

РЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр Рк Ш(2=Ук). Ш-87 Инв. № 2625640

Автор Штангей В.

Назва Батражка: Оповідання.

Місце, рік видання Х. К., 1930.

Кіль-ть стор. 71, 111 с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют: _____

1. X. 2002, Молд -

БІБЛІОТЕКА МАЛОПИСЬМЕННОГО

В. ШТАНГЕЙ

БАТРАЧКА

ОПОВІДАННЯ

Державний Науково-Методологічний Комітет Наркомосвіти
УСРР по секції політосвіти у х в а л и в до вжитку по біблі-
отеках для малописьмених

Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
ХАРКІВ 1930 КИЇВ

Видографический отдел Центрального
издания в Днепропетровске
Друж. Литературно-художественный
и фото-аппаратный отдел
Киевского Политеха.

В селі Ятрики їх тільки два таких: Антін Билимів, що за старим цвинтарем, та оцей Василь Бевзик, а то все шушваль.

І поводяться вони по-парубоцьки: пиячать, ухикають до дівчат, б'ють пики—хто не до вподоби. Одне слово, „главні парубки“

Як настане вечір, то здається, що в селі тільки й хлопців є, що Василь та Антін: повна вулиця їх.

— О, вже наші бугаї ревуть,— кажуть на селі, коли почують їхні співи, або ухикання.

Кожної ж неділі, в свято село не обходиться без новини: або будуть ворота винесені в когось із дівочих

батьків, або буде встелена стежка соломою від клуні якоїсь дівчини і аж до воріт її „симпатії“, або, нарешті, замалюють „козаками“ й візерунками хату непокірливої дівчини. Різних „фокусів“ вони можуть втяти. Раз зайшли вони до хати-читальні ввечері, там саме „космолка“ читку провадила. Низько схиливши свої кострубаті голови над столом, мовчки слухають голосне читання з газети. Моргає каганець. І дядьків кілька на світло прийшли, теж слухають.

От Антін і каже до Василя:

— Думаєш, не погасю?

А Василь:

— Ні!

— Не погасю?

— Не погасиш!

— Парі!

— Давай.

Не встигли комсомольці огляну-

тись, як Антін підскочив до столу та — бац палицею по лампі. Дренькнуло розсипчасто скло. Стало темно. Знялась лайка.

Хлопці зникли.

На другий день по селу балачки: — Антін та Василь „космолку“ вчора розігнали.

І одні хвалили їх через несвідомість свою, а інші лаяли: — Гайгай, — казали вони, — немає на них покійного в'радника Сіпалки, — той би їм показав...

А хлопці ще й нахваляються:

— Може до суду... нехай попробують — ребра полічимо.

І мовчали. Більше на собі переносили, аніж скаржилися кудись. Не охота ж мати побиті вікна або провалену голову.

Село глухе, темне, далеке від району й від округи. Розлізлось воно присадкуватими хатами по обидва

боки глинястих горбів, пришкулилось у вербових байраках і гниє.

Живуть собі ятрівчани, скільки вспіють. Не квапляться на нові порядки.

* * *

Теплий осінній день.

Село Ятрики завеселилось: і в Темка Собки весілля, і в Петра Гаркавого весілля, Юхим Костюк дочку віддає, Старий Гервась Клименко сам жениться.

Осінь завжди робить підсумки господарським прибуткам селянина. Позбирають хліба, повикопують бараболу, пообмолочуються й починають: женять синів, віддають дочок, пиячать, бешкетують, веселяться.

В Ятриках це перша неділя з весіллями, тому кожен хоче показати себе.

І йдуть по селу співи, ухикання, аж луна котиться.

Василь Бевзик ще з суботи собі „програму“ вклав — де напитись, з якою дівкою пожартувати, з ким у танець піти й кому збитка зробити.

А в неділю він уже ходив по селу на підпитку та „помпував“ Кितिця білого чуба, закручена на веретено і змащена репейною, дерлася косицями аж на козилок парубоцького кашкета. З-під розхристаного коміра гімнастерки рябіла вишивкою тонка сорочка. Чоботи нові — ваксовані. Пика голена — чванлива. Іде — вихиляється. В руках палиця залізна. Хазяйський син — не те, що та злидня — нога в чоботі, а слід босий.

Коло Зозулі здибав дівчат. Розставив руки, як крила.

— Стій, дівчата, куди?

— Там, де вчора були.

Зиркнув. Говорила молода дівчина.

— Чия ти, така хитра?

— Мамина...

— Та й розумна ж ти!—і Василь по звичці хотів обмацати.

В селах це ж так просто робиться. Але не встиг за руку взяти, а дівчина йому задирливо:

— Е-е-е, так не можна.

Дівчата засміялись. Василь спантеличивсь.

— Ой, держіть мене вдвох, бо самому нема що,—сказав він.

— А ну да... ходімо, дівчата!— і дівчата пішли, а наш парубок лишився сам.

Ішов вулицею, сердився сам на себе. Перед бабою спасував. Хоч би що путне, а то якась задрипанка.

Вийняв цигарку, затягнувсь, сплюнув крізь зуби, потім приклав долоню до щоки та:

Акхи-и-и...

У Темка Собки повне подвір'я. Під коморою грають музики. Купчаться хлопці з дівчатами коло клуні, коло воріт, у вишнику. Ходить старий Собка заклопотаний, приглядається, щоб шкоди хлопці не зробили.

Коло льоху парами посідали хлопці з дівчатами на тину. Напирають на дівчат, тин поганенький похрускує.

— Хлопці, — просить старий Собка, — хіба вам десь більше місця немає?

— На те ж весілля.

— Молодий хазяїн поправить.

Вихльоскує хтось долонями по халлявх у танці, грає-вищипує скрипка.

За хлівом хтось затермосив грушею.

— От народ, — сердився Собка і йшов туди.

Василь стояв і з-під лоба чванливо позирав на публіку, лускаючи насіння. Потім підійшов до музик, розсунув більше коло і скомандував:

— Краков'яка.

— Які наші,—переморгнулися в гурті.

Сліпий Гнат припав до скрипки і зразу різнув по всіх струнах. Барабанщик вичекав „такту“ і гучно забарабанив по собачій шкурі.

Взяв Василь Гапку Минчичку й пішов. За ним друга пара.

Танцює Василь, тисне Гапці товсте плече, а перед очима ота дівчина...

Не сходило з думки: „Мамина... знай, хлопче, зась...“

— Ну, не тисни так,—шепоче йому Гапка й червоніє.

Залишив Гапку—взяв Хотину. Втомив Хотину—Марійка під руку підвернулась.

— Е-ех, гуляй наша!..

Ішли на друге весілля.

Пішов і Василь. Цокотали дівчата, потріскували насінням. Передній гурт заспівав.

— Що то за дівчина була з вами, Ганко?—запитав Василь в одної з дівчат.

— Чужа... Що, подобалась?—і Ганка штовхнула Христину.

Дівчата засміялись.

— То вже моє діло.

— Хто такий?—перепитували дівчата.

— Та Дарка, що в Максименка служити найнялась, з того берега.

Надвечір Василь з Антоном простували поза городи до вдови Катерини випити.

Ішли й балакали...

— Ну й око в тебе ненажерливе,—сміявся Антін, коли Василь розповів йому про зустріч з Даркою.

Василь зідхнув.

— Да, брат, дівчина, так дівчина.
Не бачив ще такої... Куди нашим
репанкам...

— Та й що?

— Дуже недоторкана.

— Ну, то тільки зразу—потім
як по-писаному піде... Треба вміти
тільки... а ти ж, здається, хлопець
не дурень.

Василь зареготавсь.

— Буде наша—не будь я бать-
ків син!

Сіяла осінь золоті дні з павутинням.

День-у-день—ніч-у-ніч.

Мережились сади червоно-жов-
тими плямами. Гнали сутінки вечір-
нього обрію сірі стерні. Мазками
чорного чорнила вклинялись клапті
ріллі. І так з усіх боків села Ятрик.

* * *

Стрів її Василь того ж таки дня
на греблі.

І перегнувшись через поренчата опусту, вона дивилась на ставок разом з іншими дівчатами.

Була ніч. Крицевими блисками грав місяць по воді. Туманився очерет під вербами; як навіжена, кричала качка. По той бік яру клекотало весіллями село. А тут було тихо.

Василь всунувсь між дівчат і обняв Дарку за шию. Рішив не церемонитись. Закобениться — можна буде вкоськати, не pomoже — він фука підпустить.

— Дашко, зорі лічиш?

— Кому Дашка, а кому й зась, — і одвела руку.

Він знов її за шию. Дарка вгнула голову й вислизнула, як в'юн з-під руки.

— Побалакати хочу.

— Балакай.

Стояв проти неї, по-бичачи дививсь на скресане місяцем Дарчине

гарне обличчя й не знав, з чого почати. Він привик більше балакати руками. Дівчина чекала.

— Ну!?

Почав розпитувати — звідкіля, хто вона, чого тут. Не клеїлось, самому було ніяково. Його перебила Дарка.

— Хіба воно тобі таке цікаве?

Тоді він знову взяв її за руку. Дарка не пручалась. Одвів убік.

— Переночуймо?

— Що ж ти мені таке?

— Чи може маєш?

— Маю, — і засміялась йому в вічі. А сама подумала: „Ну й дурний же ж“

— Дарко, ти йдеш? — гукнули дівчата.

— Зараз!

Вирвала руку й побігла.

— Знову в дурнях! — залоскотало від образи в грудях. Зубами скрипнув.

— Нну-у-у!

Рано встають до роботи в господі Максименковій. По-хазяйському Треба, щоб до дня був і обід зварений, худоба нагодована та ще й у хаті щонебудь зроблено.

А сьогодні тільки Дарку збудили дуже рано. Вона одна впору встала, вже витопила, подавала худобі, сидить і смиче кужіль—а воно все ще не день. Потягається хазяйка на ліжку під кожухом. Похропує дочка на лежанці. Висипляються. Пізно прийшли з весілля хазяї. Наморились. Та чому б і не поспати, коли є за ким. Наймичку можна збудити трохи й раніш. А як там переробить трохи—то в гріх не впаде.

— Це б і я заснула,— думає собі Дарка, намотуючи товсту клоччану нитку на пальці. Вона також пізенько вернулась...

Довга нитка, а ніч мала, і думи

дівочі снуються разом із ниткою. Згадалась мати-вдова, маленький брат. Рівняла материні злидні з Максименковими достатками.

І земля ж є, і роблять же коло неї, а все одно чорт-ма толку. Дали тієї землі й доволі, а нема чим обробити, то все одно, що без неї, бо тільки наробишся за скажену душу... Прийде осінь — шукай заробітку, замість того щоб дома матері помагати.

...Торік у Гаврилюків зиму проробила. Позаторішню зиму тільки була вдома, бо батько ще живий був.

Сплив у думці вчорашній день, вечір, надокучливий хлопець. Зідхнулось. Не подобавсь.

З другої половини ввійшов Максименко. Розправив у срібних нитках велику бороду і потягнувсь, аж хруснуло в плечах.

— Ще не день.

Глянув на жінку та дочку, що спали, і мимохідцем щипнув Дарку Злий на руки!

* * *

Надворі сіріло.

На горищі бив крилами півень і кричав. З ранком у вікна лізли Максименкові хліви, пелехаті верхки дерев та клапоть каламутного неба.

Встала Максименчиха, дочка.

Знадвору ввійшов Максименко, як ніч хмурий.

— Ну, дівчата, підете воріт шукати... догулялись.

Всі вирячились:

— Яких воріт?

— Мальованих... наших воріт.

— Матінко моя!..— тільки й вимовила стара Максименчиха, вдарившись об поли руками.

Дочка не вірила:

— Може тато пожартували, а ви вже й навіки перелякалися,— сказала вона до матері.

Максименко лаявсь.

Тьохнуло в Дарчинім серці. Як хто чимось тупим у нього клюнув.

Коли дочка побігла на двір, Максименко сказав навздогад:

— Певно, Бевзикова робота.

Дарка зовсім принишкла.

Воріт не було. Замість них коло стовпа стояла чиясь заяложена хвіртка з віхою. А весь причілок хати було розмальовано „москалями“. Здоровенні літери з сороміцьких слів так і перлись у вічі з білої стіни. Дочка захникала.

* * *

Якось на вулиці зібрались хлопці, закурили махри і давай на „гудзики“ один одного брати. Взяли на глуз і Василя за Дарку.

Він хвалився:

— Я ще, брат, до неї не брався, як помагається. Як візьмусь — уже не виплутається. Не таких бачили... Зразу така чесна, свята та божа, а прийдеться — більше од своєї мами знає... Дівчата тепер народ порчений.

— А вона дівчина гарна, хоч і наймичка, — сказав Антін.

— Мені чогось здається, хлопці, що Василеві та базар не вдасться, — промовив Гнат Перістий, замусолюючи п'яту цигарку. Він недолюблював Василя і завжди хотів його чимсь уколоти.

Гурт перепитав:

— Чого?

— Та так... не туди, бачте, воно зразу завернулося... Будь яка строга баба, а зразу можна вгадати, чи лежить її душа до тебе, чи ні. По очах видно. Буває так, що ти до неї, а

вона таким чортом — лається, сердиться, а очі грають.

— Це так!

Гнат далі говорив:

— По духу почути бабу можна. І баби, брат, не з камінною душею. Особливо ж ті, що ходять по наймах — вони чудесно всі секрети знають, бо вже з п'ятнадцяти років їх хазяї псувають... А Василеві діла нащот Дарки — швах. Дарка дала йому одкоша. А він їй з тієї любови палкої та збитка встругнув... Отже дівчина й розгнівалась. А до них треба благенько.

Хлопці сміялися.

Василь зі злости довбав залізною палицею сухий шлях. До гурту надходили нові хлопці.

— Ну, це ще побачимо! — сказав він, коли кінчив Гнат.

— Скажеш гоп, коли вискочиш.

— І вискочу...

— Не хвалисьь.

Василь хотів просто взяти Дарку, як це вдавалось йому з іншими дівчатами.

Його кортіли її очі, як волошки. Серце точив гробак спокуси. Іноді хотілося хоч постояти вкупі. І він рішив добитись свого, стараючись частіше бачитися з нею...

Дарка помітила, що Василь почав дуже часто на очі попадатись, більше налазити, почала задумуватись, що з цього вийде.

Аж бридко робилося: наприклад, вийде до криниці—йде Василь, пере білизну—йде Василь, біжить до крамниці—а він:

— Здорово, Дарко!

Коли Дарка змовчить—він запита:

— Оце й усе?

— Він у тебе закоханий,—били язиками заздро дівчата, коли збиралися де в гурті.

Дарці Василь не подобавсь, і вона відповідала:

— А мені й байдуже.

В селі, як у решеті, нічого не вдержиш. Побалакали ото хлопці на вулиці, похваливсь Василь, а вже все село знає. Чула про наміри Василеві Дарка й боязко робилось.

— Міцна ти на віру,—сказала їй дочка Максименкова одного разу, сидючи за кужелем.—Перед ним мало яка дівка встоїть.

Почав Василь слідкувати за Даркою. „Чи вже таки до неї ніхто не ходить, невже нікого не знає? Не свята...“ думав він.

Якось застав її з Антоном коло Максименкових воріт. У вічі нічого не сказав, а потім набив Антона з кумпанією.

І виходило так Дарці, що хоч із села тікай.

Отак прийшла й зима. Замело й закидало село снігом, тільки стріхи видно. Куди підеш і як? Сиди вдома й не рипайся. А зимові ночі довгі.

Ніч, як рік.

Дня—жменя.

Зійде блідим блискачем сонечко з-за Ониськової левади, одкрає клопоть неба над хуторами, підмочить стріхи, підтягне соплі на них та й впірне за обвітреними полями. А слідом уже й ніч котиться.

Село з року в рік живе своїм життям. Твердо усталились прадідівські звичаї, забобонність. Їх і революція мало що зрушила.

Село—не місто.

В селі смеркло—лягай спати, а показалась чепіга над вишниками—вставай.

Дирчать у зимові досвітки одноманітно прядки. Тягне нитку вере-

тено. Прядуть. Сходяться на досвітки оці. Їсть прядівляна нитка пучки. Кашляють від пороху надірвані груди. І за працею так само однома-нітно, спокійно, байдуже балакають: що Хома до Варки ходить... Десь там образи оновились... А Песця то вже з животом ходить...

А це вже мало не цілу пилипівку з зубів Дарки не спускають. Обсмоктували з усіх боків — ледачою зроби-ли.

Дарка зразу плакала. Молодій дівчині ніяково було чути про себе, що: „і комсомольців водить... і Василь з Антоном через неї побились“. Балакали — як по-писаному читали. Жаль брав.

А потім звикла до тих брехень.

* * *

Комсомольці із сусіднього села приїхали до села Ятрик давати ви-

ставу. Невеличка заля хати-читальні була переповнена. Сиділи на лавках, коло лавок стояли, поспиравшись на суфлерську будку. Хто не попав у середину дививсь у вікна. Вистава була дарова — втислась і Дарка собі.

Було весело. Багато сміялись. З публіки в дуже критичні моменти пускали артистам хвацькі репліки на зразок:

— Та цілуй, а то тільки слиниш.

— Жар, жар — побачимо.

Або:

— Панасе, приклей вуса. Ет, вам старці водити, а не в артистах бути.

Дарка мало в чім розбиралась, а проте було гарно їй. З боку тисся Олекса. Давав волю рукам, як гасилося світло, а вона його біла по руках помалу — жаліючи. Попереду з Хотиною сидів Василь, часто оглядався на них. По обличчі Дарка

бачила, що Василеві не подобалося її сусідство з Олексою, і що її жартівлива поведінка дратувала його. Під кінець він не втерпів, обернувся до сцени спиною і уткнувся якійсь дівчині головою в пелену (чи не на злість Дарці). Його попросили вийти. Він бучу зняв, але комсомольці, що були розпорядчиками, не церемонячись, вивели його на двір.

* *
*

Бігла додому Дарка сама.

Рипів сніг під чобітьми. Колко пощипував мороз. В хатах подекуди ще світилось. Як у молоці стояли в інеї по обидва боки вулиці вишники. З-за вербових байраків вистромлювавсь холодний місяць. Сивів обрій, і одна за одною ховались зорі.

У Максименка хата тепла. Живо скинула свитину. Похукала в долоні.

— От холодно.

Як сичі сидять чогось хазяї — набундючилися. І коли Дарка сіла до вечері, Максименко уїдливо сказав:

— Ви, баришньо, найнялись до мене на роботу, чи я вас, мамзеля, годую для читальні?

Дарка остовпіла. Вона цього не сподівалась і відповіла:

— А хіба я не роблю?

Вмішалась стара Максименчиха:

— Хіба ж не робиш... Більше глядиш хати-читальні. Ввечері можна б і кужіль посмикати, коли б ти хазяїв поважала.

— Сьогодні ж неділя... я ж роботу всю поробила, то чому мені не піти гуляти... мушу ж я мати відпочинок... скотина ваша і то відпочиває.

Максименко засміявся.

— Ха... парцона... це вже гарнізатор тобі духу нагнав... Як будемо

відпочивати всі, то хто нас годуватиме... з неба не впаде... Ач, відпочинку захотіла...

Хазяйська дочка Пріська також була на виставі і ще й досі не прийшла, але її, певно, лаяти не будуть, і на очі Дарчині навернулись сльози.

— От що, Дарко, — почав лагідніше Максименко, — дівчина ти дуже весела і нам не на руку... завтра получиш, що заробила, і з богом.

А стара Максименчиха додала:

— Не треба нам, щоб через тебе було соромно людям у вічі глянути... в нас дочка на виданні, а за твої шашні з хлопцями і нас паскудять.

Виправдатись не давали Дарці.

— Був оце зараз Василь у нас і признався, що то він через тебе восени хату нам вимастив, — сказав Максименко. І повчаючи додав: — Бач, ми тебе не лаєм і не вигоним, але незручно нам з тобою. Вже коли

Василь почав збитки робити, то й не перестане, а ми цього не хочемо...

— То й піду, — тільки й промовила дівчина. Засіли слова в горлі, і хоч просилися сльози на очі, але не заплакала. Вечеряти кинула.

Ось-як Василь думає дійняти її, і в серці дівочім заворушилась зненависть до розбещеного парубка.

* *
* *

Лягла спати Дарка — не спиться. В голові повно думок — снуються вони й снуються одна по одній без перестання. В хаті аж душно, так уже тепло. Перевертається з боку на бік на тапчані. Муляє в клуби дубова дошка. Плющить очі, а сну немає.

Страпатими краями нахилилась сива солома у вікно, похитується од вітру, грається зайчиком на

лежанці місяць. Об скло брязкає снігом.

— Певно, зірвався вітер, — думає Дарка.

До кухні ввійшов Максименко. Напився води, подививсь у вікно. Щось подумав і підійшов до тапчана.

Дарка заплющила очі й почула нараз, як шкарубкі пальці стиснули її. Вона вся зібгалась калачиком.

— Одійдіть.

— Ну, Дашко... заплатю... я не даром...

— Одійдіть.

Дарка скочила з тапчана і, відмахуючись, кинулась до дверей. Максименко міцний був дідора в руках — впіймав в обійми її і приволік до тапчана... Дарка пручалась.

В шум упертого борсання двох тіл врізались чиїсь старечі злі слова.

— Старенький, — що, заблудив?..

На очмарілого Максименка, розгублено-схвильовану Дарку дивились сердиті ненавидячі злі очі... а потім сухі, тремтячі від злоти, болю й одчаю жіночого безсилля пальці Максименчихи вплелись у розкішне волосся Дарки:

— Тобі, суко, мало молодих... — тільки й встигла сказати Максименчиха, бо Максименко з усієї сили вдарив стару наодмаш по голові.

— Бий... бий ще... — І коли Максименко замахнувся, вона закричала на всю кімнату:

— Ой, рятуйте!

Дарка стрімголов кинулась із хати.

За самим селом, отак збоку, жила Дарчина тітка Устя — вдова соломяна. Вона було завжди постогнувала. До неї й перебралась Дарка.

Почались сутужні дні. На постійну працю ніхто із заможних не брав. Поденна траплялась і то рідко. Брала

тітка в людей вовну прями, пір'я дерти, за пшоно та за хліб,—то їй уже Дарка помагала, а за роботу таки давали—то миску пшона, то крупів, то борошна... Грішми рідко платили. Так і перебивались. Хотіла додому Дарка йти спочатку—тітка не пустила.

— Хати не пересидиш, а мені охитніше буде.

Подумала Дарка,—а й справді, чого вона додому піде, що вона вдома не бачила...

Замурувало снігом село—не проберешся нікуди, і Дарка далеко не ходила. Часом навідаються дівчата. Іноді й Олекса забіжить—набалакає повну голову, що аж потім у сні придається.

І вже аж після різдва, у великий піст, трапилася робота на два тижні в культгоспі. Чистили там пшеницю трієрами та змійками у ве-

ликому магазині. Під час праці мало говорили—гляділи діла. Крім того, за дорогу встигали розповісти про всі новини сільські. Опівдня сідали полуднувати.

Дарці подобалося працювати в культгоспі: відробила свої години і край. Вона почувала, що немов відпочила трохи. Є більше часу і для себе, вечір вільний. День відпочинку цілком її, і заробіток більший, як у куркуля Максименка.

В культгоспі був магазинер із старих економських служак. Ходить він поміж дівчат, наглядає за роботою, жартує, пощипує дівчат. Поза очі його лаяли, глузували з нього, казали, що його жінка б'є, а в очі він був Петро Павлович.

Не раз Дарка помічала на собі його пильний погляд. Раз щипнув, і це так обурило її, що вона мало лопатою не кинула. А одного разу

хотів навіть поставити на легку роботу, маючи на думці залицяння. Дарка рішуче відмовлялась.

— Є слабші від мене, — казала вона.

— А ти хіба дужа? — ластився Петро Павлович, ховаючи вицвілі котячі очі в густих зморшках обличчя.

— Ставте он Горпину.

Петро Павлович зніяковів. Дівчата сміялися з неї. Особливо старі, зачовгані дівки.

— Дурна, хіба він тебе вкусить шматок, як там пограється...

— А пан він хороший...—І показували на її витерту спідницю, загнuzдані шпагатом чоботи. Вони знали, що Дарка ходить довго в брудній сорочці, що в неї немає в що прибратись, що в неї хустка позичена...

— Не ходила б такою обдрипанкою...

Тоді залазив у душу сумнів. Ночами не спала. Все передумувала.

Чує тітка, що не спить небога— питається:

— Не спиш, Дарино?

— Ні,—відкаже.

— Спи,—радила тітка,—бо швидко й день.

Після таких ночей боліли боки, голова, а на обличчя лягала хвороблива смага.

...А якось, коли Дарка відгортала в кутку засіка пшеницю, Петро Павлович зашепотів стримано:

— Дам пшениці... чуєш? Халадзейку справлю, тільки не пручайся.

Дівчина сміливо кинула йому в обличчя:

— Такий старий, а ще дурощі в голові.

— Душа молода, Дарино.

Розсердилася:

— Не відчепитесь, сорому нароблю.

Злякався Петро Павлович і відійшов.

* *
* *

Поскаржилась Олексі на зальоти Петра Павловича.

Олекса засміявся і відказав:

— Бо ти гарна, молода, то й чіпляються... Якби в тебе морда була ряба, подзьобана, а ніс як бараболя, тоді б до тебе ніхто не чіплявся. І була б ти тоді спокійна.

— Всі ви одним дишите,—відказала.

— Ех ти, необразована!

— Зате хоч вас встигли образувати.

— Конешно. Щоб до мене так липли дівчата, як до тебе хлопці, то я б був найвеселіша людина в світі.

Вони сиділи в самому кутку хати-читальні. Сьогодні чергова читка газет. В кімнаті холодно. Вистукують хлопці чобіт о чобіт — заморозь вигонять. Чадить лампа. Котиться в настудженому повітрі опар. Вкутуються щільно в одяг, згинаються і слухають. Двічі на тиждень комсомольці провадять такі читки— в неділю та в середу. Осередок комсомольський у селі Ятриках невеличкий—ще кволенький.

Округа далеко, з району мало хто навідується, тому й кволій, тому й робота йде поволі.

Дарку затягнув до хати-читальні той таки Олекса.

Потім сама ненароком заглядала кілька разів. Прийде, посидить, полускає насіння, а як почнуть хлопці налазити, тікає додому.

Останніми часами Олекса почав чогось заступатись за неї.

Парубки сміялись:

— Хоч платить?

Олекса спокійно, як цілком доросла людина, серйозно казав на бридкі натяки хлопців:

— Дурні!

Що Василь почав не на жарт ходити за Одаркою—всі знали і багато дивувались їй.

— Чого ти гедзаєшся, Дарко? Наче справді недотрога.

Умовляли її дівчата:

— Він парубок байдуже—а що гостинців матимеш...

Як чадом тягло від села. Ішли темні смородливі чутки по ньому. Обплутували свідомість, ятрили до болю молоде серце:

— Ганка вже третє викинула.

— Параска живе з Кривоноженком, а в нього жінка, діти...

Застерігали:

— Та заразяна, з тим небезпечно...

У Дмитра Пасічникового ніс запав. Кажуть, гостець стрююдив. Ховали гнояки від людського ока. Звертали на застуду, на солодощі... Лікувались зіллям у бабів-шептух.

І ще казали:

— Набігаєш—баба Голяна виручить... Трохи постогнеш—і чиста...

Або:

— Ти глядись, глядись, а він усе одно битиме—на другу ж ніч після замужу...

Оглядалась навколо.

Всі любов крутять—кожне парується, а в душі було, як у холодній темній хаті, і боязко, і розпачливо.

Подруги підлизувались не раз до Дарки.

— І ні разу не ночувала?

— І не кортить до нього?

— І не боїшся його?

У вічі Дарку хвалили, а поза очі злились, плели брехні, жабою звали.

*

*

Василь налазив. Все чіпляється, де б не побачив. Дарці терпець увірвався, і коли одного разу Василь перепинив її й поліз із жартами, сказала:

— Якого б я чорта ото чіплялась...

— Тю-тю-тю!

— На маму потюкай.

Василь визвіривсь:

— Битиму.

— Руки короткі.

Ну й ненавиділа його. Самій було дивно, чому так сталося, чому серце до нього не лежить... хлопець він не поганий, а на перехід не може терпіти.

Він почав ласкою:

— Хоч камфект.

— Відчепися... Не чіпляйся до мене й не ходи за мною, бо я тебе терпіти не можу... доволі того, що позбиткувавсь наді мною.

— Інакше не скажеш?

— Ні!..

Він крутнувся на місці і, посвистуючи, пішов вулицею.

* *
* *

Вже смерком із сусіднього села прийшла одвідати Дарку мати.

Звечора довго не спали. Лежали в темній хаті, переливали в спогадах про нудьгу та злидні.

— Таке вже горе, що край, — скаржилась на злидні мати Дарчина, — ні тобі в що вдітись, ні в що взутись. Заробила трохи в людей оце та справила хлопцеві чоботята... Свитину він заробив у

Макогоненка... до школи послала. Нехай грамоти вчиться... Може не буде так бідувати, як ми, темні. Нехай хоч діти будуть розумні...

У хаті було холодно. Вкуталась Дарка на полу в рядно та свитину, слухала материну скаргу, а в голові—мотлох.

Тітка спала і крізь сон постогнувала.

Соталась ніч крізь замерзлі вікна. Потріскували в сволочках шашелі. Мати перевернулась на другий бік і прислухалась. Трохи перегодом запитала:

— Дарино, спиш?

— Ні.

Знов почекала. Тоді сказала:

— Щось мені Арсень Гупало про тебе, дочко, погане розказував.

Дарка знала, про що мати їй натякала, і спокійно відповіла:

— Не мають роботи, то й балакають.

— Глядись, дочко!—в голосі матері було чути погрозу і боязкість,—а то, кажуть, ти з космом почала дружити... Через космол отой і Максименко тебе прогнав.

Хотілося матері крикнути якусь образу, допекти її чимсь, але стрималась і лише сказала:

— Собака гавка—вітер несе.

— В люди не виведуть вони... Дивись на хазяйських дітей. В них учись...

— Пригадавсь чванливий, задирливий куркульський син Василь. Нахабна його поведінка... Сплив у мізку куркуль Максименко, Ганка, що вже трете викинула, і знов захотілося кинути матері образу, і знов лише сказала:

— Я, мамо, маю свій розум і знаю, що роблю.

Помовчали.

— Може ось я й сама в комсомол запишуся,—сказала перегодом Дарка і здивувалась — так уже сміливо вийшло. У вікно хтось стукнув. Під хатою манячила тінь. Висунулась мати з печі.

— Стука хтось.

— Угу.

— За хатою загупало кілька пар ніг Чувся рип снігу, гомін.

В сусіда загавкав собака.

Дочка й мати, охоплені передчуттям якогось бешкету, мовчали. Тіні стали ближче до хати. Дарка стала з полу, щоб подивитись у вікно в кухні, щоб узнати, хто ходить, але встигла лише дійти до столу...

Хряснули глухо вікна, всі троє під трьома колами. Бризками аж у стіни вдарились шматки скла.

Прокинулась тітка. Спочатку не розібрала, що твориться, а коли по-

бачила поламане перехрестя своїх вікон, нишком заскімлила.

В сінях боса стояла Дарка і вся дриготіла. Шарила тремтячими руками дверної засувки. Хотіла кинутись на вулицю й бігти.

Мерзла вся. Двері не можна було відчинити—були зав'язані знадвору, і вона у відчаї закричала—розпачливо на всі сіни:

— За що... Ну за що оце все!..

* *
*

В селі новина: у Вербових байраках повісилась Хотина Гнатенкова. Ще ввечері бачили її на вулиці веселу й жартівливу. Інші бачили її з Василем коло ставу вже вночі.

Хтось сказав, що чув, як вона того вечора сварилася з Василем. Взагалі було багато різних міркувань і здогадів. Одне лише було правдиво: Хотина була вагітна.

— Ех, жіноча доля, — зідхнула якась молодиця, що дивилась на мертву Хотину.

— Бодай на світ не родитись...

Прокинулась у жіночому серці злість і обурення.

— Сукин син лазить, лазить, а тоді чіпляйся до гілляки.

Дарка, що прийшла й собі подивитись, стояла в гурті, чула бачки і їй моторошно робилося, коли дивилася на видутий живіт Хотини. Їй здавалось, що вона так би не зробила. Молода голова по-молодому міркувала. А проте... не вгадаєш.

Додому з Харитою йшла. Стояв веселий ясний день з блискучим небом. Під саньми на вулиці пресувався в льодову масу сніг, на дахах сонце пролизо чорні плями, і в м'язах родилося здорове бадьоре чуття.

— Ти часом до цього не добігаєшся? — запиталась Харита у Дарки.

— Хоч би й добігалась—то так, як Хотина, не зроблю,—відповіла Дарка.

— А ти не каєшся—і вікна тобі б'ють, з служби вигонять, а ти все своєї... Тверда ти на віру... Друга дівчина на твоєму місці давно здалася б...

З вулиці виїхали великі навантажені мішками сани. Дарка впізнала на санях Василя. Він рвав віжками коні і дививсь нахабно їй у вічі. Коли порівнялись—спинив коні.

— Щось скажу, Дарко.

— Немає часу.

Як минули його, Харита сказала:

— От ще півтора дурного... Ніхто йому й голови не скрутить. Скільки воно, паршиве, зла наробило селу. Не одне заплакало від нього.

Дарка задумливо відповіла:
— Колись і він спіткнеться.

* * *

... Ішли дні, як вода.

Здається, вчора була осінь, вчора
фурдияла зима, а вже й весна.

Отак не зглянешся, як і вік мине.

З горбів уже зліз сніг. Вечорами
й ранками туманилась пахуча рілля.
По шляхах турликала весняна вода.
Сонце наливало вербові бруньки, а
м'яку блакить весняного неба па-
нахали журавлині ключі.

Прийшла весна—прийшли тур-
боти.

Кликав охриплий за сім років
революції дзвін на збори селян, на
раду. Ішла пора сівби, а ще багато
не знало, де він буде ярину сіяти.
Кожного року ділили, наділяли, да-
вали, додавали до норми оту землю
селянам—і все комусь не хватало,

і все в когось були лишки. Поля засмічувались. Це так з панською землею було. Своїх же клаптів не хотіли давати нікому. Міцно тримались прадідівських смужок.

— Хто його знає, як ця власть, а це знаєш, що моє,—казали спочатку революції. На сьомому році вже свій погляд змінили, а проте прадідівських смужок не кидали, і минулої осені, коли захотіли впорядкувати землю, нічого не вийшло. Обзначили лише межі і, збиті з пантелику від куркулів, не дали довести справи до кінця й самі розлізлись по хатах, як ті кроти.

А вже цієї весни порішили землевпорядження таки кінчити. З приводу землевпорядження майже двічі на тиждень збирали загальні збори села.

А на зборах цих до того доходило, що брали один одного за

барки. Сварились... розганяли зібрання, і знову сходились.

На ґрунті суперечок за землю почались підпали в селі.

Однієї ночі згоріло обійстя у голови КНС.

А на провіднім тижні, проти середи, вигорів за вітром цілий куток. Цілу ніч тоді не могли заснути ятрівчани, і після того вночі стерегли свої злидні.

— Погане почалося в нас, — казали дядьки.

— Дуже погане.

Намацували винних, побалакували стиха, більш поза очі, але зовсім не виявляли. Боялись. А коли не піймав, то не кажи, що злодій. Он воно як.

З округи приїхала ціла комісія, щоб розглянути справу в селі Ятриках.

А село журилось:

— І коли б той уже порядок
встановивсь...

Ще ніколи так не було.

* * *

✱

Вечорами весни пахучої і жур-
ної ішли комсомольці до хати-чи-
тальні. Гуртом. Нога в ногу—як один
(вони мало не кожного вечора отак
збирались).

Сама голь.

Шарпачня.

Кашкети на вухо.

Груди на вітер.

Сірі обшмалені обличчя. Ідуть, спі-
вають:

Гей, мати,

виганяй куркуля з хати...

Вони тепер „молодцом“, підтягну-
лись, поправились. На них уже
звернули увагу і в райкомі, і в окр-
комі. Частіш наїжджають інструк-
тори—беруть хлопців у роботу. Кни-
жок прислали, газет виписали. По-

чули ґрунт під собою—а то округа далеко, а райком мовчав, через те й роботи не було.

Погані тини в селі Ятрики, тільки в заможних вони високі та густі. А з-за тинів шиплять старі:

— Хмм... космол... Ач, позбирались.

— Бузувіри чортові.

А в Дарки серце раділо за хлопців.

Якось у неділю приїхали інструктори до осередку.

Приїхали зранку, а над вечір на ріжку церковного паркану, коло хати-читальні вже висіло оголошення:

В понеділок 15 квітня цього року будуть приймати нових членів до комсомолу.

Просимо всіх товаришів, що подали заяви, прибути в помешкання Х.-Ч. на прийом.

Секретар ЛКСМУ А. Гнучкий.

У понеділок ще був сивий ранок, а до хати-читальні вже сходилась комсомолія. Вночі був приморозок, а ранком надлетів сухий вітер з півночі, і стало зовсім холодно. В хаті-читальні дуло через потріскані шибки. На плякатах аж срібляста заморозь лягла. Але хлопці назби-
рали на городі торішнього бур'яну, витопили ним у грубі і трохи на-
гріли хату.

Посходились молоді, як старі: в свитках, у батьківських кожухах та піджаках—безвусі громадяни. Де-
хто з ковінкою.

Надійшли й товариші інструктори з округи.

— Почнемо!

Секретар осередку т. Гнучкий оголошує збори відкритими. Бути на зборах можуть усі, хто подав заяви про вступ до комсомолу.

Дехто вийшов. Дарка стоїть коло

дверей. Вона сперлась на одвірок і не виходить.

— Вийди, Дарко,—просить секретар.

Дарка каже:

— А може я теж хочу до комсомолу.

Товариш Гнучкий весело знизує плечима:

— Так чого ж—подавай заяву...

Тоді вона несподівано для всіх, звичайно, крім Олекси, що знав Дарчині наміри, підійшла прямо до столу й поклала свою заяву.

Десяток хлопчачих очей вперлись у дівчину.

— От так Дарка...

— От так штуку одпалила...

І чомусь стало всім радісно й бадьоро. Де ж таки, вони матимуть першу дівчину в комсомолі своєму.

І всі зразу пригадали і зрозу-

міли, чому вона останнім часом ніколи не пропускала ні одних комсомольських відкритих зборів. А Гнучкий не міг нічого сказати, крім: — Харашо.

Під грубою сидів Василь, раз-по-раз загортаючись у поли старого батьківського кожуха, що його про людське око надів на збори, і розглядав байдуже присутніх.

Він теж подав заяву про вступ до комсомолу, бо він же середняк, співчуває трохи совєцькій владі і не п'є, і не буянить... Хоч, правда, вряди-годи й хильне яку чарку, але бешкетів не робив, тільки нахвалювся.

Попереду, боком до нього, сіла Дарка.

— Самі хлопці,—думалось Дарці, —хоч би одна тобі дівчина...

Ненароком помітила—на неї дививсь товариш з округи. Балакав

про щось серйозне до комсомольців, їй мало зрозуміле, і відчувала, що його балухаті очі посміхаються до неї так ласкаво й прихильно. Ухилилась донизу. Почервоніла. А руки нервово заторочили кінець хустки. Прислухалась до запитань, щоб знати, про що питають та які будуть відповіді... Коли невпопад хто відповідав з хлопців, думала:

— А ще й хлопець!

Розбирали заяви.

— Панас Тертка,—викликав секретар.

— Єсть такий,—обізвався з середини гурту каракуватий, міцний хлопець і підвівся.

Довго його розпитували—і чого він хоче до комсомолу, і чи знає він, що це за організація, та чому раніш не подавав заяви. Мацали з усіх боків, бож до комсомолу ба-

рахла не треба приймати. Всі це знають. Висловились за, сказали проти, голоснули і прийняли кандидатом.

Лише посміялись всі, коли на запит, чи довго він буде в комсомолі, Панас з певністю просто відповів:

— Доки не оженюсь...

Нарешті, прийшла черга й до Дарки. І коли секретар тов. Гнучкий лише викликав її, почула, як гаряча хвиля залила обличчя. Аж душно стало під хусткою.

Питався товариш з балухатими очима:

— Чого вступаєш до комсомолу?

Розгублено кинула за стіл очима. Питання просте, а як на нього відповісти, хто його знає.

Хтось щось ззаду підказував. Іван Беників з кутка шкірив зуби. Дарка набралася духу й тихо промовила:

— Щоб мати захист.

— А ще чого?

— А щоб...—та й запнулась, бо що ж ти їм скажеш?

— Ну-ну, кажи,—батьорив товариш Гнучкий.

— Ну, щоб розуму набратися... Та щоб громадську роботу вести.

Другий товариш з округи поцікавився:

— А від кого ж ти ото захисту шукаєш?

Задумалась Дарка—чи сказати, чи ні. Може й справді не годилося б так казати... Але що ж ти його інакше скажеш. А тут ще, як навмисне, якогось дідька похихикували хлопці. Розтягнуло від сміху пики президії.

Іван Беників знов вишкірив свої жовті зуби. І несподівано сама для себе Дарка сказала з жалем:

— Від хлопців... На вулиці проходу не дають...—На очі в дівчини навернулись сльози, — захотілось отут перед ними розплакатись і розповісти їм про все, що їй доводиться виносити, але втрималась.

— В комсомолі довго будеш? От, наприклад, як заміж вийдеш—тоді будеш у комсомолі?

— Ну-да, буду,—відповіла.

— Ну, а коли чоловік не буде пускати?

— Я не за комсомольця заміж не піду.

Всі зареготались. А Дарка дивувалась—чого вони, дурні, регочуть. Далі Дарку питали про політику, і вона, що знала, на те давала відповіді, чого ж не розуміла, одверто заявляла, що не знає.

— Ну, хто ж, товариші, за? — запитавсь товариш Гнучкий, коли

церемонія допиту кінчилась. З гурту вистромилося кілька хлопчачих рук. Але слово взяв за Дарку сам товариш Гнучкий. Він сказав:

— Товариші, перш за все Дарка — наймичка. Тиняється по наймах і становище в неї дійсно погане, насправді пролетарське. Кожна сволоч налазить до неї, дума, як сирота, наймичка, нібито беззахисна, то й можна пожитись (тут він глянув у бік Василя — мовляв, про тебе, гада, мова йде). Ми з неї зробимо путню комсомолку...

... А проти виступив Василь.

Говорив по-хазяйськи і так впевнено, немов він уже два роки в комсомолі:

— Вона, товариші, недостойна бути в комсомолі, в нашій організації, бо паршива вівця всю отару портить. А вона веде себе погано...

От приймає хлопців—нібито ночує з ними...

— А ти можеш бути в нашій гарнізації?—хтось запитався.

— Чшш... до порядку.

Дарку так і рвало кинутись на Василя.

Він далі плів:

— Якось зайшов до її тітки, а там сидить Олекса Жучок. Питаюсь, чого ти тут?—Каже:—Навідати тітку прийшов. Потім взнав я, що він ночував з нею... Хіба не так було, Олексо?

— Ні, не так,—спокійно відповів Олекса.

Тоді виступила Дарка. Дали їй слово, щоб оборонилась. Вже не могла довше витримати важкої і душною хустки на голові—скинула її. З-під білої хустиночки на щоку впало пасмо темнорусого волосся. Фарба залляла все обличчя—во-

гонь, не щоки. Їй ніяк не було боязно. Щиро та правдиво про все розповіла перед зборами, як і що було.

— Були гріхи, але то більше поговор. Чіпляються хлопці, налазять, а тоді самі і брехні пускають... Він же сам, оцей Василь, ввесь час налазив... а я його не хочу... Зразу збитка мені робив за те, а тепер хоче брехнями дойняти,—і вдруге захотілось від жалю й образи розплакатись.

— Буде—голоснемо!—сказав рішуче товариш з округи, що з балухатими очима.

— Хто за?

— Всі підняли руки.

І прийнято Дарку було прямо в члени комсомолу.

Після Дарки взялись до Василя. Питались, як і інших, але більше задавали запитань. Довго щось м'яв він, збиваючись. Почервонів, як рак

печений став. Впрів. Навіть загикуватись почав. Йому у вічі сміялась одними очима наймичка Дарка:

„Ще й главний парубок називався. Це тобі, хлопче, не хату мастити дьогтем або вікна бити, там це й без розуму можна зробити, а отут ти покажи, що розумний, що ділок“

— Скільки було в батька землі?

— Десятин десять-дванадцять.

Комсомольці підняли галас.

— Нехай не бреше, було більше...

Щось за двадцять десятин.

— Та то з дядьковою...

— Куркулястий він, не нашої рівні.

Товариш з округи робив нахлобучку секретареві:

— Нащо ви його заяву приймали?

Ви ж знали, хто він... Так не годиться. Хто висловиться за?

— За—немає, а є лише проти.

— Качай проти.

І хлопці, відважившись, почали розповідати довгу історію з цілою низкою вчинків Василя. Став він в уяві слухачів цілою великою по-статтю. В недавньому минулому цей хлопець, головний парубок — п'янчуга, розбещений... Котра з дівчат не піддається, він тим збитка робив... Комсомол кілька раз розганяв, а тепер сам до нього хоче примазатись.

Під грубою стояв, похиливши голову, в старому батьківському кожусі Василь і слухав. А його, як батогами по обличчі, хльоскали його минулим комсомольці.

— Я справлюсь...

— Не треба, — гукнула молодь. (О, вони вже чули під собою ґрунт, це вже не минула осінь, коли вони боялись рота роззявити, слово за себе сказати).

Він мовчки вийшов.

— Ач, елемент!..

* *
* *

Через тиждень після комсомольських зборів, ранком, коли ще тільки сонце слало порваний кумач по обрію, за великими могилами, по селі Ятрики рознеслась чутка, похлива, моторозна й несподівана:

— Василя з Антоном у чужій коморі зловили.

Загуло село з краю в край:

— От тобі й хлопці.

— Догулялись.

— Везе, поки везе...

Остап Зозуля так філософував у канцелярії сільради з приводу цього.

— Тож подумати тільки, і за що вони пили. Пляшка самогону—руб, цигарки, комфети та різні шмоглі-моглі теж руб. І це кожної неділі,

кожного свята таке угощення. На роботу ж нігде не ходять...

— А хіба оце не робота? — обізався Клим Тараня.

— Поки вкрадеш — тоже, я думаю, трудов приймеш...

Були такі, що шкодували хлопців, а були й такі, що їм зовсім байдуже було.

Голова сільради Захарко В'юн тут же підписував помалу папірці і прислухавсь. В нього між бровами набрякла зморшка, а сірі очі далеко заховались від тривоги у мохнатих віях.

А по хатах, на вулицях, кум до кума, сусіда сусіді:

Чули?

— Що?

— То вони січкарню в Ткаченка забрали...

— Ну?!

— Єй-пра... Признались.

— От сукини сини!

— Ех... постраждав і я від них..
мордувало б їм

І над вечір село здивовано дізналося: в кумпанії з ними були й батьки, що їх уже заарештовано; Авраменкових двох ще забрали і Мокриненкових.

* *
* *

Дарка городами бігла на читку. Заголила до колін ноги, щоб підтички не обдрипати, і слухала, як свіжа роса біла її приємно по ногах. З полів сунула ніч. Вулицями ще курликали вози. В Степаненковім городі хтось кликав теля.

— На, мань, мань, мань, на, лисе, на-на-на...

А потім зло лаявся.

— А здохло б ти йому, чорте проклятий!..

Вона біжить далі. Минула вербо-

ліз, вийшла на греблю. Ось той ставок. Ось те місце, де минулої осені вона дала одкоша Василеві.

Хлюпоче, пошумує вода на опусті. Розпливаються в сутінках хати. Чорніє густимь. плямами бур'ян. Село вкуталося в морок. На душі стало в Дарки ясно й хороше, відколи пішла до комсомолу.

У селі стало тихо.

Побалакували:

— Не стало їх—не стало збитків. Забрали хлопців—забрали й лихо.

У травні вже докінчували земле-впорядження. Всю землю зігнали в куль і кожному виділили норму. Поле ж розбили на чотири клини.

Ранками збирались коло сільради по черзі і йшли на поля з земле-міром—робити громадську справу. Як кінчили весняні роботи—взялись до ремонту хати-читальні, сільради, школи.

Гювіяло іншим духом.

І робота в організаціях пішла краще й бадьоріше. Згодом в Ятриках було організовано сільком наймитів,—а їх чимало було там, отих попихачів. На голову в ньому обрали Дарку.

Дарка так само ходить на поденну в культгосп, живе в тітки, відвідує регулярно читки, працює вперто. Журить лише її неписьменність. Трохи хлопці й показали, але мало. Коли б дочекатись зими, буде ходити вона до лікнепу.

Вже й компанія їй є в комсомолі. Першого травня вступило до осередку аж п'ятеро дівчат.

А зразу ж—то що було Дарці від жінок:

— І, хлопчур!

— І як їй не сором людям у вічі дивитися.

І потеряна, і дурна, і пришибляна,

і навіжена... і ще багато-багатоне-приємних прізвищ та вигадок доводилось їй чути скрізь. Та, проте, вона не дивувалась і робила своє.

Одного разу журився секретар осередку товариш Гнучкий:

— Нам би „бабком“ заснувати... га? Дарино, як кажеш? — спитавсь він її.

— Заснуємо, — бадьоро й весело відповіла вона. І, слухаючи її відповідь, не можна було не вірити, що в селі Ятриках згодом жіноцтво не буде організоване у той „бабком“

Тепла літня ніч. Спить село Ятрики. Вкуталось у миршаві верболози, обгорнулось покраяними блідими полями, відпочиває.

На степку, коло хати-читальні, на притоптаній траві розляглись табором комсомольці.

Не хочеться їм спати.

Тикають пальцями в небо:

— Ото, хлопці, віз, або больша медведиця.

— Де?

— Бач, отих сім зірок..

— Ага... похоже.

— Ото, брат-хлопці,—розповідає Панас,—бачите отой сивий пояс, що простягся поперек неба. На нього кажуть, по-нашому, чумацький шлях. Так вчені, брат, кажуть, що то теж зорі, тільки їх до чорта там і вони від нас далеко..

— Хто його знає...

На стан Дарці ліг головою Олекса. Дививсь у небо й казав:

— Давай поженимось.

— Іди к чортам.

— Єй-право.

Засміялась Дарка. Чудак Олекса.

— Дурні ще ми—най розуму на-беремось.

Замовкли. Над самою головою метнулась вовнистою смугою зір-

ка. Приснула жмутом іскор і по-
гасла.

— А Василеві, знаєш, три роки
бупру дали,—сказав Олекса.

Дарка мовчала.

A 530950

elib.nlu.org.ua